

Expertmeeting satellietrekening 2018

Boekmanstichting, 28 oktober 2021

Bedoeling van bijeenkomst: de betekenis van de rekening onderzoeken:

- De cijfers en berekeningen onder de loep nemen;
- Maar ook de functie: wat kun je ermee?

Spreker i. Andries Kuipers (CBS)

Staat stil bij de cijfers; presentatie is niet zozeer methodologisch ingestoken.

Belangrijk cijfer in de rekening: bijdrage cultuur en media aan bbp en werkgelegenheid

-> belangrijk voor (nauwkeurig) politiek debat om dit concreet te hebben -> hoe groot is culturele en creatieve sector nou eigenlijk?

Definiëring cultuur en media in de Satellietrekening

-> definitie van EU en Unesco aangehouden;

-> maar met aanvulling: deze definities leggen namelijk weinig focus op alle producten die *niet* primair zijn.

Deze worden in de rekening *wel* meegenomen (pianoconcert én piano);

-> uiteraard is er hier al snel sprake van een grijs gebied: zijn grondstoffen dan ook onderdeel van cultuur en media? En is een televisie iets dat nodig is voor televisiekunst, of is televisiekunst eerder een gevolg van het feit dat er al televisies bestaan?

Wat doet de rekening over het algemeen?

-> bevat veel specifieke cijfers

-> maar: de taak van de rekening is ook om breed overzicht te bieden;

-> de rekening houdt zich aan richtlijnen voor nationale rekeningen -> dus macro-economisch jargon en wellicht wat technocratische aandoende methode is onvermijdelijk.

Vervolgvragen: wat kunnen we hier vervolgens mee? Welk *verhaal* vertellen de cijfers? Wat kan het CBS ermee, en wat kan de sector zelf met dit *gereedschap*?

Spreker ii. Bastiaan Vinkenburg

Pleit graag voor de kwalitatieve waarden van cultuur - maar cijfers genereren meer aandacht.

Vanuit die gedachte zoekt hij in zijn rol als adviseur naar de interactie tussen de twee -> verhaal achter cijfers, en cijfers achter verhaal.

Wat valt hem vanuit dit perspectief op aan de rekening?

-> in eerste aanleg kritisch. Want:

- 1) Cijfers hangen “ver boven de dampkring”; abstract, erg macro.
- 2) De rekening loopt achter in tijd. Is lastig om dit te voorkomen, maar maakt concreet gebruik moeilijk.
- 3) De grote hoeveelheid data biedt veel handvatten voor onderzoekers - maar sluit de manier waarop de data worden ontsloten (nl. aan de hand van economische categorieën en termen) wel aan bij de culturele en creatieve sector zelf?

Een verdere voetnoot is het feit dat de cijfers hard lijken, en ook vaak als zodanig worden aangegrepen in politiek debat - maar ook schijnwerkelijkheden kunnen representeren.

Hoe worden deze cijfers ingezet in het politiek debat over cultuur?

De cijfers worden gretig aangehaald - maar dit gebeurt vaak onnauwkeurig.

Twee voorbeelden:

- 1) Grootte van subsidies vs. grootte sector (cultuur vaak afgezet tegen landbouw). Maar: “cultuur” is hierbij eigenlijk cultuur en media, inclusief reclame.
- 2) De cijfers worden vaak aangehaald om aan te tonen dat er veel werkgelegenheid is in de culturele sector. Vaak nadruk op hoge aantal zelfstandigen (42%). Maar: waar dit aantal in de kunsten hoog ligt (67%), ligt het in bijv. uitgeverijen lager (6%) .

-> de cijfers worden vaak gegeneraliseerd - we moeten aandacht blijven besteden aan specifieke (sub)domeinen.

-> verder is het de vraag of cijfers altijd de beste onderbouwing vormen voor een lobbyactie/politiek punt.

Wat zegt, wanneer je de situatie van de zelfstandigen wil aankaarten, meer: de cijfers, of een schrijvende anekdote?

Om te evalueren wat de sector kan met de rekening is het belangrijk om het gat te overbruggen dat er gat lijkt te zijn tussen de wat technocratische definities in de rekening en de ervaringen en praktijk van de sector. Bijvoorbeeld: de satellietrekening rekent instellingen waarvan meer dan 50% van de inkomsten uit overheid komt als *overheid*. Instellingen zelf vinden dat vaak echter niet, ze beschouwen zich als autonome instellingen - > geeft vertekend beeld/verschil praktijk en definities rekening.

Wanneer we de duiding van de cijfers onder de loep willen nemen, is het belangrijk stil te staan bij het feit dat dit de tweede editie is -> geeft mogelijkheid tot comparatief inzicht. De vragen “waarom? En wat betekent dat?” worden in de rekening zelf echter nog niet gesteld. Bovendien zijn sommige ontwikkelingen/veranderingen tussen de twee rekeningen, op basis van de huidige vorm van de cijfers, niet te duiden.

-> mogen we wel van het CBS verwachten dat ze deze duiding geven?

waarschijnlijk niet, hier zijn andere partijen aan zet.

-> SCP deed dit wel; *Het Culturele Leven*. Er is sindsdien sinds een paar jaar bij het SCP echter weinig sectorspecifieke aandacht meer voor cultuur;

-> Hier ligt een functie voor de Boekmanstichting om deze rol over te nemen. Integratie duiding en cijfers.

Reacties en discussie

Andries Kuipers: Met een *gerichter* voorstel zou het CBS aan duiding kunnen doen. Maar de rekening is inderdaad breed en groot, en heeft geen specifiek doel anders dan overzicht bieden - inderdaad lastig om dan "duiding" op genuanceerde manier te realiseren.

Nico Heerschap: is blij met de reactie van Bastiaan; helpt met plaats CBS bepalen t.o.v. andere instellingen.

Rento Zoutman: gaat het SCP dit alsnog doen?

Andries van den Broek: Nee. SCP heeft reorganisatie gehad, werkt nu langs kernkwesties, cultuur valt daar niet onder.

Jan Jaap Knol: deze keuze van het SCP is al langer bekend. Boekmanstichting neemt rol graag op zich.

Bero Beyer: veranderende digitale vormen van consumptie worden nog niet goed gemeten. Streamingdiensten geven weinig openheid. En hoe vergelijk je streams met bioscoopbezoeken? Hoe deed het CBS dit?

Andries Kuipers Punt om verder uit te zoeken.

Nico Heerschap heeft nog één punt: de definitie van cultuur is wellicht complexer dan in de rekening wordt gesuggereerd. Maar: CBS heeft zich bij internationale definities aangesloten voor vergelijkbaarheid - en dat kan soms meer inzichten opleveren dan continu definities open trekken.

Spreker iii. Iris Daalder, NAPK

Is beleidsadviseur en geen onderzoeker/data-analist; reflecteert op haar plek in het veld en schetst van daaruit haar perspectief op de rekening.

Bij de NAPK werken ze veel met subsidies (veel podiumkunsten daarvan afhankelijk).

Over de jaren is gebleken wat het belang van duidelijke cijfers daarin is: ze stellen mensen in staat om hard te maken waaróm subsidies belangrijk zijn. Dit kan bijna alleen via cijfers; bij de NAPK vinden sommigen uit ervaring die subsidies vanzelfsprekend belangrijk - maar hoe communiceer je dit naar mensen die hier anders in staan?

Reflectie op bruikbaarheid rekening en de organisatie van cijfers/data in het algemeen:

Ze hadden bij NAPK eigen datasystemen, maar met beperkte scope. En vanwege deze systemen was de administratieve druk voor producenten groot.

Na de periode 'Zijlstra' is dit systeem op de schop gegaan; deels vanwege geldtekort, en deels omdat cijfers opvragen via het CBS veel makkelijker was. Maar: contact met CBS verliep soms wat stroef.

Toch blijft er behoefte aan inzicht in cijfers rond fair practice/pay. Wat dat betreft zijn de uitkomsten van de rekening waardevol; hiermee kon de NAPK specifieker aantonen waar de - voor veel mensen verborgen - pijn zit. De cijfers hadden daarnaast concrete impact; cijfers waren ontzettend belangrijk voor het realiseren van de coronasteunpakketten voor culturele instellingen.

Maar: volgens de huidige kennisorganisatie/verdeling is er steeds ad hoc informatie, en weinig structureel comparatief inzicht. Voorstel NAPK: DIP (www.dip.nl) gebruiken als tool/systeem om administratie door te geven -> hierbinnen kun je koppelingen maken tussen verschillende groepen in partijen. NAPK wil dit gaan inzetten om *real time* data te kunnen delen. Een niveau hierboven heb je dan de cultuurmonitor van de Boekmanstichting: iets verder van de praktijk, en meer focus op bredere duiding. Een niveau dáárboven (dampkring) heb je dan de satellietrekening.

Conclusie: deze drie niveaus (macro-, meso-, en microniveau) zijn alle drie belangrijk -> het is cruciaal om de aansluiting tussen de drie helder te krijgen.

Reacties en discussie

Peter van de Bunder: Sluit zich hier bij aan. Belangrijk dat er ook een bottom up monitor is om de Fair Practice Code te monitoren. Er is wat deze issues betreft een grens aan wat de satellietrekening zelf kan beantwoorden - rekening is macro-economisch verhaal; en is gezien die functie niet bedoeld om de praktijken in real time bijhouden.

-> belangrijke vervolgvraag: hoe moeten we fair practice eigenlijk meten en monitoren?

Spreker iii. Paul Rutten

Van de Hogeschool Rotterdam, betrokken bij monitor creatieve industrie

Gaat in op: belang van de rekening, gebruik van de rekening, en de inzichten in hoofdlijnen

Ten eerste, een side note: Als we teveel focussen op hoe de rekening cultuur kan *helpen* in de lobby, dan begrijpen we enerzijds de functie van satellietrekening niet, én ga je discussie op de verkeerde manier voeren. Het is goed dat de rekening zich niet teveel richt op alleen de eigen lobby.

Echter: problematisch aan rekening is dat deze moeilijk toegankelijk is. Veel 'boeventaal' (boeven zijn dan economen). Deze meeting is daarom goed - functie bespreken. Voor wie is de rekening eigenlijk? Toch is het macro-economische perspectief op cultuur en media op zichzelf waardevol; geeft inzicht in keten, en laat zien: sector heeft plek in keten, en geeft inzicht in deze plek.

Verschillende opmerkingen bij de randvoorwaarden en keuzes in de rekening - en de implicaties daarvan:

- Rekening sluit qua termen aan bij internationale gewoonten -> logisch;
- Sommige keuzes zijn echter problematisch;
- Royalties/licenties (gedefinieerd als aanbod hier) zijn een fiscale kwestie, en niet per se "aanbod";
- Lastig onderscheid: primair/niet-primair -> wat is wel echt cultuur, net niet cultuur -> waar houdt het op?
- TV - groot deel invoer wordt doorverkocht -> dus waarom wordt dit tot cultuuraanbod gerekend?
- Overkoepelend punt: ook al maken ze bij EU ook al deze keuzes in hun rekeningen, dan nog is er wel kritische reflectie nodig op de eigen rekening van het CBS.
- Mogelijke verdiepingen vanuit zijn eigen achtergrond:
- Meer focus op royalties en licenties. Muzieklabels zitten in de 'rechtenbusiness' sinds decennia, niet platen zelf -> hoe benader je dit?
- Netflix en Spotify -> mooi dat de Nederlandse film een hit is, maar wat levert dit op, en voor wie? Er moet meer aandacht zijn voor de opbrengst - en vooral de verdeling daarvan - van streamingdiensten;
- Ook meer focus op de betekenis van "creatief talent";
- Wat voegt creativiteit toe, niet alleen als product, maar ook in andere sectoren?
- Als je kunt onderbouwen *hoe* creativiteit bijdraagt aan innovatie, is dat belangrijk in het verantwoorden van de sector.

Reacties en discussie

Peter van de Bunder: Royalty is niet alleen een probleem, ook een kans → zo wordt een Nederlands programma als the Voice grootschalig uitgerold in het buitenland.

Paul Rutten: Daarom zeg ik ook dat we daar op moeten focussen. Meer inzicht in deze data is belangrijk om deze verdienmodellen te kunnen realiseren vanuit de Nederlandse cultuursector

→ daaruit de algemene vraag: wat zijn de kernindicatoren voor wat cultuur voor Nederland doet? Welke indicatoren neem je mee? Hoe kom je tot een zo compleet mogelijk beeld? -> Eigenlijk moet je proberen te snappen *hóe* de cultuursector werkt -> wat is die sector? Dat is een fundamentele vraag.

Andere kwesties die in de discussie aan de orde komen:

- Hoe stijgt je uit boven de continue definitievragen en kom je tot cijfers en data die je kan inzetten in Den Haag en onder general population?
- Wedervraag daarop: waarom heeft KLM wél zoveel invloed, en cultuur niet? -> cultuur levert veel op, maar is ook erg versnipperd. Pleidooi voor consistentie - rekening liever consistent op een manier waarbij je de kanttekeningen *kent*, dan elk jaar alles weer omgooien en blijven discussiëren over definities. Daarop volgend: wat is de rol CBS? Hun functie is om onafhankelijk inzicht te geven; hoe je ermee omgaat is aan de culturele en creatieve sector.

- Een potentiële val waar de sector zelf ook soms intrapt is de roep om *evidence-based policy*. Sinds de late 20ste eeuw is dit idee van het meten van de impact van beleid in opkomst -> maar daardoor houdt het beleid zich vooral bezig met wat je überhaupt kunt monitoren. Bovendien worden data ter verantwoording van beleid soms erg schuin gebruikt. Potentiële oplossing: laten vallen van de louter neoliberal gedreven gedachtegang, meer kijken naar maatschappelijke kwesties. Lijkt nu ook steeds vaker te gebeuren. Maar deze ontwikkelingen kan twee kanten op gaan: alsnog een neoliberale, technocratische inkapseling van maatschappelijke kwesties, of: juist dit aangrijpen om het gesprek over waarden te voeren.
- Monumentenfonds: hebben de slag ooit gewonnen met een pakkend, simpel model (de multiplier). Hielp voor mensen en draagvlak.
- Paul Rutten: maar rapporten etc. leverden wellicht in de achtergrond veel op - je weet nooit precies wie ze leest, en er iets mee doet.

Afsluiting Jan Jaap Knol, Boekmanstichting

Bijeenkomst bood goed inzicht in hoe de rekening in elkaar steekt, maar maakt ook hongerig naar wat je nog niet weet. Van daaruit kwam er een goede discussie over wat helpt met positioneren cultuur in debat tot stand. Dit is niet de primaire functie van zo'n rekening, maar: de rekening kan wel ondersteuning bieden hierbij en doet dit in praktijk ook.

De Boekmanstichting gaat verder met het opnemen van een tussenrol tussen macro en micro; zie de lancering van de Cultuurmonitor op 14 december a.s.

Aanwezigen

Op locatie

Robert Oosterhuis (OCW)

Jerker Spits (OCW)

Frank Visser (Media Perspectives)

Bero Beyer (Filmfonds)

Walter Manshanden (NEO)

Laurien Saraber (AFK)

Rento Zoutman (Rotterdamse Raad Kunst en Cultuur)

Peter van den Bunder (Kunstenbond)

René Goudriaan (SIRM)

Andries van der Broek (SCP)

Jurriaan Rammeloo (KVB Boekwerk)

Janneke Visser (Museumvereniging)

Sjoerd Feitsma (ACCT)

Andries Kuipers (CBS)

Bastiaan Vinkenburg (Berenschot)

Paul Rutten (Hogeschool Rotterdam)

Iris Daalder (NAPK)
Cathelijne Broers (Prins Bernhard Cultuurfonds)
Suzanne Henning (Federatie Creatieve Industrie)
Pieter Siebinga (Cultuur + Ondernemen)
Jan Jaap Knol (Boekmanstichting)
Janna Michael (Boekmanstichting)
Thomas van Gaalen (Boekmanstichting)

Online

Sarah Malko (Mondriaanfonds)
Nico Heerschap (CBS)
Rento Zoutman (Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur)
René Goudriaan (SiRM)